

A párkapcsolati erőszak mint női alárendeltséget és családi diszfunkciót eredményező jelenség

Bata Szimonella

bataszimonella55@gmail.com

SZTE JGYPK Alkalmazott Pedagógiai Intézet

A tanulmányban a bántalmazás egy speciális esetének elemzése egy konkrét esettől történik meg. Az erőszak társadalmi megközelítései leginkább a bántalmazás szélsőséges és egyértelmű megnyilvánulásaival foglalkoznak, azonban a tanulmány célja felhívni a figyelmet a bántalmazás rejtett formáira, melyek a női alárendeltséghez vezetnek. A vizsgált eset alapján elmondható, hogy a családon belüli rejtettebb konfliktusok, működésbeli problémák nagymértékben befolyásolhatják az áldozat pszichés állapotát és a közvetett áldozatok életkörülményeit, szocializációját.

Kulcsszavak: *partnerbántalmazás, szociális segítő tevékenység, esetmenedzselés, párkapcsolati kontroll*

*

A XXI. század kezdetének egyik fő társadalmi követelményévé vált a nők és férfiak közötti egyenlőség. A nők és férfiak kapcsolata a kölcsönös tiszteleten alapult, de ahhoz, hogy a gyakorlatban is megvalósuljon, fontos volt a nők küzdelme és emellett a férfiak aktív szerepe is. Ma a nők ellen elkövetett párkapcsolati erőszak kiemelkedően fontos emberi jogi és szociális probléma Magyarországon (Tóth, 2018). Az egyenlőtlenségek ellen nem elég kizárólag új törvényeket és szabályokat hozni, mert elengedhetetlen az emberek mentalitásának formálódása is. Ennek megváltozása nélkül a nemi szerepek közötti igazságtalanságok megmaradnak, és csak látszategyenlőséget teremtünk (Bonino és Szil, 2016).

A hatalom fogalma alatt a mások feletti hatalomra gondolunk, egy olyan képességről, amely révén valaki ellenőrzést gyakorol vagy uralkodik más emberek élete és cselekedetei felett. A hatalom kényszerítő jellegű, melynek két típusát különböztethetjük meg. Egyik a látható kényszerítés, a másik rejtett módon történik. A rejtett alakját a manipuláció képezi (Bonino és Szil, 2016).

A szakembereknek, akik párokkal és családokkal foglalkoznak, fontos feladatuk észrevenni az apró jeleket is, amelyek a hatalommal való visszaélés rejtett alakját tükrözik. Az erőszak durva formái specifikus terápiás kontextust igényelnek, míg az elnyomás

felfedésére bármilyen, párkapcsolatokkal foglalkozó segítő kontextusban lehetőség nyílik (Tóth, 2012).

De elgondolkodtató a kérdés, hogy sok nő miért érzi magát rosszul anélkül, hogy tudná az okát? Miért veszíti el identitását, önállóságát és önbizalmát? (Bonino és Szil, 2016). A hétköznapi manipulációt külső szemmel, akár szakemberként is nehéz észlelni. Látszólag minden rendben van a családban, de mégis érzékelhető egy diszfunkció. A manipuláció nem kényszerítő cselekedet, ezért az érintett nők nehezen ismerik fel, az idő múlásával pedig egyre súlyosbodó károkat okoz az életükben. Hagyományosan a bántalmazás 5 típusát különböztethetjük meg: a szóbeli, a lelki, a testi, a szexuális és a gazdasági (anyagi) erőszakot (Herman, 2006). A típusok közös célja a hatalom megszerzése mások felett (Visontai-Szabó, 2014).

Az erőszakos férfiaknak ritkán kell tetteik miatt negatív következményekkel számolniuk. A külvilág ezzel azt üzeni a bántalmazónak, hogy rendben van, amit csinál. Senki nem szembesíti őket azzal, hogy valamely családtaggal túlságosan erőszakosan viselkedik. A külvilág közönyössége vagy hallgatása csak megerősíti a bántalmazót abban, hogy rendben van amit tesz (Herman, 2006).

Szakmai gyakorlatomat a SZMJVÖ Bölcsődéi és Család- és Gyermekjóléti Központban végeztem. A Központ egyik esettanulmányát mint tereptanárom ismertette a család esetét, amelyet megjeleníték az esettanulmányban. Saját tapasztalatot is szereztem a szülőkkel történő konzultációk során. Két alkalommal kliensfogadáson vettem részt, ahol megismertem a szülőket. Az esettanulmányban az esettanulmány által elmondott eseményeket, a család korábbi dokumentációiból gyűjtött adatait és a saját tapasztalataimat jeleníttem meg.¹

Az eset ismertetése

Ildikó egy 29 éves fiatal nő, aki már 8 éve házasságban él 43 éves férjével, Ákossal. Két közös gyermekükkel élnek együtt egy saját tulajdonú házban, rendezett és megfelelő lakókörnyezetben. Gyermekük 6 éves Boglárka és a 3 éves Márk. Ildikó jelenleg munkanélküli, de korábban egy bevásárlóközpontban dolgozott. Ákos jelenleg sofőrként dolgozik egy tömegközlekedési cégnél. Boglárka óvodába, Márk pedig bölcsődébe jár.

A családon belüli problémák 2020 júniusában kerültek felszínre, amikor Ildikó az apa számára ismeretlen helyre vitte Márkot, és hetekig nem biztosította az apa számára a kapcsolattartást. Pár hónapig Ildikó mindössze néhány alkalommal engedélyezte az apa számára a gyermek láthatását. Ákos rövidesen megtette a rendőrségi feljelentést Ildikó ellen, kiskorú veszélyeztetésének büntette miatt. Az apa állítása szerint az

¹ Szeretném megköszönni Kiss Katalin esettanulmányának, hogy segített betekintést nyernem az esetkezelésbe, továbbá lehetőséget biztosított számomra, hogy részese lehessen a kliensekkel folytatott segítő munkának.

édesanya a gyermekekkel szemben több alkalommal is agresszíven lépett fel, testi és lelki fenyegetést is alkalmazott. A gyermek kezén égési sérülésre utaló jeleket látott, és azt nyilatkozta, hogy ez már nem az első eset, amikor a gyermekeken ehhez hasonló sérüléseket vélt felfedezni.

Válaszként Ildikó is feljelentést tett az édesapa ellen, azzal az indokkal, hogy Ákos öt a családi házban rendszeresen, heti 4-5 alkalommal verbálisan bántalmazta a gyermekek jelenlétében. Két alkalommal fizikailag is bántalmazta őt. A két fizikai bántalmazás 6 hónappal a feljelentés előtt történt, így a nyomozás és az eset kivizsgálása bonyolulttá vált.

A gyermekek veszélyeztetésének gyanúja fennáll, mivel a jelenlétükben történt a verbális és fizikai bántalmazás, így közvetetten érintett áldozatai a bántalmazásnak. A gyermekvédelmi rendszer ennek vonatkozásában csatlakozott be a történetbe. A családban zajló eseményekről a bölcsőde és óvoda is értesült, amelybe Márk és Boglárka járt. A gondozók már korábban érzékelték a gyerekek viselkedésbeli változásait, ezért 2020 júniusában jelzést tettek a Család- és Gyermekjóléti Szolgálatnak, így a családsegítő felvette a kapcsolatot a családdal. A veszélyeztető tényezők mértéke miatt a Szolgálat indokoltan tartotta a hatósági intézkedést, ezért a családsegítő az esetmenedzser kijelölését kérte.

Az esetmenedzser első lépése a pedagógiai jellemzés kérése volt Márk és Boglárka pedagógusaitól. A pedagógiai jellemzés egyike abban az időszakban íródott, amikor Ildikó és Ákos külön lakóhelyen tartózkodtak. A különköltözés előtt a gyerekeket a szülők felváltva vitték bölcsődébe és óvodába, mindketten érdeklődőek voltak. A pedagógusok számára szokatlannak számított, hogy újabban csak Ákossal konzultáltak, és az utóbbi néhány hónapban csak az apa hozta a gyermekeket az intézménybe. A nap végén szintén Ákos vitte haza őket, vagy időközönként a nagyszülők.

Boglárka óvónője szerint a kislány könnyen elfogadja a felnőtteket és a gyerekeket egyaránt, barátságos és közvetlen mindenkivel. Az érzelmi állapotára alapvetően a vidámság jellemző, azonban az utóbbi időben zárkózottá vált, és gyakran csak szemléli társai tevékenységét. Hasonló véleményt kapott Márk is, aki barátságos és kedves mindenkivel, gyorsan tanul, és nyitott a társaságra. Az utóbbi időben Márk elvonul és egyedül játszik, nehezen vonható be a közös játékokba.

Amikor Ildikó Márkot ismeretlen helyre vitte, Ákos személyesen kereste fel az intézményt, hogy ezt jelezze nekik. Ákos zaklatottan és sírva fejezte ki aggodalmát a pedagógusoknak. Ildikó is jelezte az intézménynek, hogy Márk vele van, és ismeretlen címen tartózkodnak, és megnyugtatta őket, hogy gyermeke biztonságban van. 2020 júliusában ideiglenes bírósági döntés alapján Boglárkát Ákosnál, Márkot pedig Ildikónál helyezték el. A bíróság nem szabályozta a kapcsolattartásra vonatkozó eljárást, ami jelentősen megnehezítette a jelenleg is problémás családi viszonyokat.

Kezdetben videóhívással tartották egymással a kapcsolatot. Idővel Ákos rendszeresen elvitte Márkot, Ildikó azonban nem találkozhatott egyedül Boglárkával. Ildikó többet is szeretne találkozni Boglárkával, de ezt csakis Ákos felügyelete alatt teheti

meg. Az apa felajánlotta, hogy Ildikó tanulhat náluk Boglárkával, ezáltal a kislány a megszokott környezetében maradhatna. Ildikó nem találkozhat kettesben lányával, mert Ákos mindig jelen van. Ákos azonban rendszeresen elviszi Márkot, kirándulnak, és a hétvégéket is együtt töltik. Ákos mindent kontroll alatt akar tartani. Ildikó minden cselekedetét és gondolatát figyeli és irányítja, amivel állandó nyomást gyakorol rá (Visontai-Szabó, 2014). Ákos feltételeinek betartása nélkül nem találkozhatna lányával. Az édesapa olyan szituációba kényszeríti bele, amelyben feleségének nincs döntési lehetősége.

Ildikó úgy határozott, hogy nem viszi Márkot bölcsődébe, mert attól félt, hogy Ákos elviszi a gyermeket az intézményből. Egy hónappal később Ildikó mégis igényelte a bölcsődei ellátást. Ákos kapva a lehetőségen, egyik nap az ebédet követően elvitte Márkot a bölcsődéből. A gondozók azonnal értesíteni próbálták Ildikót a munkahelyén, de sikertelenül. Márk ismét Ákos lakóhelyén tartózkodott, az ideiglenes bírósági döntés ellenére is.

Alkalmanként Ildikó meglátogatta Boglárkát az óvodában, azonban elmondta az óvónőknek, hogy csak az apa felügyelete alatt találkozhat gyerekeivel, aki közben minden lépését és mondatát figyeli. Ákos válaszként arra, hogy Ildikó az óvodában találkozik Boglárkával, minden reggel óvodába vitte a kislányt, és az intézmény előtt várta, amíg a kislány ott tartózkodott. A párkapcsolati konfliktus esetén gyakran előfordul, hogy a szülők a gyerekeket használják fel a másik befolyásolására. Ez is az érzelmi bántalmazás kategóriájába sorolható. Az édesanya fél a gyermekei elvesztésétől, ezért Ákos ezzel fenyegeti leginkább (Orvos Tóth, 2018).

Ákos az óvónök győzködésének ellenére sem távozott, mert azt mondta, csak így tudja biztonságban lányát. Az óvónő több alkalommal is próbált beszélni Ákossal, és igyekezett tanácsokkal ellátni őt. Ákost kifejezetten dühítette, hogy az óvónő segíteni próbált neki.

Felajánlották az óvodapszichológus, továbbá az óvodai szociális segítő bevonását is, de Ákos minden segítséget és ajánlást visszautasított. Arra hivatkozott, hogy nem bízik a szakemberekben. Említést tett továbbá arról is, hogy azt híresztelik róla, hogy bántalmazta feleségét, ezért sokan az anya oldalára állnak. Ákos megakadályozza, hogy Ildikó bármilyen személlyel beszélgesse, aki segítséget nyújthatna neki. Ha felesége más emberi kapcsolatokat is fenntartana, akkor ezáltal hatalma korlátozódna (Szil, 2005). Az édesapa számon kérte az óvónőket akkor is, ha szükség esetén nem neki, hanem Ildikónak telefonáltak. Ákos mindenről tudni akar, ami a gyerekekkel kapcsolatos, ezért dühös, ha nem őt értesítik róla.

Az édesanya nagy változáson esett át a külön töltött idő alatt. Önbecsülése erősödött, és magabiztosabb lett. Csinos, de visszafogott ruhákban, magas sarkú cipőben járt, valamint rendezett frizúrával. A bántalmazó kapcsolatban a nő szabadidejét és öltözködését a férfi szabályozza. A kapcsolat megszakítása után a külső nyomás is megszűnt, amelyet Ákos helyezett Ildikóra (Herman, 2006). Az anya függetlenné vált, és a beszélgetések során is saját, önálló gondolatait fejezte ki. Elmondta, hogy Ákossal

való kapcsolatuk alatt még nem tudatosult benne, csak annak megszakítása után, hogy folyamatosan lelki bántalmazás áldozata volt.

A feljelentés során két fizikai bántalmazásról számolt be a rendőrségen, azonban már 2018-ban is történt abúzus. Az apa a nő mellkasára térdelt, és nem engedte el. Ildikóban tudatosult az is, hogy Ákos miatt nem tudott következetes szülői magatartást képviselni a gyermekeivel szemben. Azok a nők, akik egyedül is képesek felismerni a manipulációt és bántalmazást, valamennyivel előnyösebb helyzetbe kerülnek. Sokszor hosszú idő és külső segítség kell ahhoz, hogy mindez tudatosuljon bennük (Tóth, 2012).

Ildikó tudta, hogy csakis akkor maradhat gyermekei mellett, ha visszaköltözik Ákoshoz. Megfordult a fejében, hogy a hatóságokhoz fordul, csakhogy ennek ellenére sem élhetne együtt mindkét gyermekével. Már nem látja értelmét annak, hogy a rendőrségtől kérjen segítséget. Magyarországon a hatóságok a családon belüli erőszakra nincsenek eléggé felkészítve, ezért a megfelelő kezelés sem történik meg. Ildikó ezzel nincs egyedül, mert a bántalmazottak vonakodnak a rendőrséghez, ügyészséghez vagy bíróságokhoz fordulni (Herman, 2006).

Ildikó a családot együtt képzelel el, és fél attól, hogy a két gyermek nem egymás mellett nő fel. Nem szeretné kitenni gyermekeit a konfliktusoknak, amelyek az elhelyezés miatt alakulnának ki a szülők között. Ákossal nem szeretne tovább együtt élni, és ez tartja vissza attól, hogy Márkkal együtt visszaköltözzön a családi házba.

Hosszas külön töltött idő után 2021 áprilisában Ildikó váratlanul visszaköltözött Ákoshoz. Ildikó és Ákos úgy tüntették fel, mintha minden a legnagyobb rendben lenne a családban. A mondanivalójukat a társadalmi elvárásokhoz igazítják, amit a szociális kívánatosság igényének nevezünk (Varga, 2006). A szülők disszimulálják a problémákat és a családot a lehető legjobb színben tüntetik fel.

Külső szemlélőként nehéz megérteni azt, hogy a bántalmazott nők miért nem lépnek ki a kapcsolatból. Ildikó jelenleg munkanélküli, így Ákos tartja el a családot. Az anyagi függőség az egyik indok, amiért Ildikó nem hagyja el férjét. Megjelenik a félelem attól, hogy az apa elszigeteli őt a gyermekeitől, amennyiben különválnak tőle. A közös gyermekek, a közös egzisztencia, a közös ingatlan mind megannyi szál, ami összeköti őket. Már 8 éve házasságban élnek, így Ildikóban megjelenik a félelem az egyedüllétől. A nők a bántalmazás hatására elveszítik önállóságukat, és bizonytalanná válnak. Sokszor úgy érzik, hogy férjük nélkül képtelenek a hétköznapi tevékenységek elvégzésére. A nő identitásának kérdése is fontos, mert férje nélkül már nem tudná elképzelni önmagát. Ildikóban reményt tartanak fenn a boldog időszakokkal kapcsolatos nosztalgikus érzések, és még bízik abban, hogy viszonyuk ismét a kezdeti időszakéhoz hasonló lesz (Herman, 2006).

Ildikó határozottsága a visszaköltözés után egyre inkább eltűnik, ő maga pedig kezd csendessé válni. A közös beszélgetéseken Ákos beszél leginkább, még akkor is, amikor közvetlenül Ildikónak szegezik a kérdéseket. A bántalmazott nő ismérveinek egyike, hogy abban az esetben is a férfi válaszol, amikor a nőt kérdezik (Herman, 2006). A pedagógiai jellemzésekben is szó esik erről. Márk bölcsődéjének szakmai vezetője

státuszvizsgálatot készített mindkét szülő jelenlétében. Kizárólag Ákos felelt a kérdésekre, még akkor is, ha a vezető tudatosan az anyának szegezte kérdéseit, és vele kereste a szemkontaktust. A szakmai vezető is tapasztalt a szülők párkapcsolati problémáira utaló jeleket, amelyeket Márk érzelmi megnyilvánulásai is sokszor tükröztek. Márk bölcsődéjének szakmai vezetője az édesanyával folytatott beszélgetés során azt érezte, hogy Ildikó érzelmileg erősen kötődik a gyermekeihez, de szülői jogait nem gyakorolhatja, mert Ákos minden döntését felülbírálja.

A vezető azt észlelte, hogy Ildikó képes teljes mértékben ellátni gyerekeit, azonban a sok negatív minősítés miatt önbizalomhiányban szenved. Az elnyomás, manipuláció és verbális bántalmazás mind kihatással van Ildikó önbecsülésére. Bizonytalanná vált, és mindenben Ákos véleményére támaszkodik. A tehetetlenség érzése miatt beletörődik abba a szituációba, amelyben jelenleg él (*Bonino és Szil, 2016*).

A párkapcsolatra nézve is következménnyel jár a bántalmazás. Egyenlőtlen viszony alakul ki a felek között, és egy rosszul működő kapcsolat jön létre. A férfi érdekei kerülnek előtérbe, ahol a nő szava és akarata szinte értéktelen. Mindezek hatására a felek között megszűnik a kommunikáció, és állandó feszültség van jelen (*Bonino és Szil, 2016*).

Az eset részleteinek időrendbeli bemutatása után fontos rögzíteni azokat a tényezőket, melyeket a szülők és a szakemberek problémaként definiáltak.

Ildikó szerint:

- A szülők közötti 14 év korkülönbség miatt a problémák gyökerét elsődlegesen a generációs és gyermeknevelési különbségek képezik.
- A mindennapjaik során nem kommunikálnak megfelelően, ami érinti a gyermeknevelést is.
- Az édesapa nem megfelelő stílusban és hangnemben beszél az anyával, még a gyermekek jelenlétében sem.
- A gyermekek előtt zajló folyamatos a szidás, kiabálás, és megalázás az apa által az anya irányába.
- A szülők rossz kapcsolatának hatása olyan mértékű, hogy a gyerekeknél viselkedésváltozást eredményezett.
- Ákos a gyermeknevelés tekintetében nem kompromisszumkész, nem hallgatja meg a másik felet, ezáltal nem engedi az édesanya számára szülői szerepének érvényesítését.

Ákos szerint:

- Generációs és gyermeknevelési különbségek.
- Nem megfelelő kommunikáció a gyermekeket érintő tényezők kapcsán sem.
- A gyermekek viselkedésbeli változásainak kialakulása a szülők rossz kapcsolatának hatására.
- Ildikó következetlen szülői magatartása.

A családdal kapcsolatban álló szakemberek által meghatározott problémák

A jelzőrendszeri tagok megküldték a tapasztalatokat, és ezek alapján elmondható, hogy a gyermekek fizikai veszélyeztetése nem áll fenn, hiszen a gyermekek ellátottsága, gondozottsága minden esetben megfelelőnek bizonyult. A jelzőrendszeri tagok szerint a gyermekek esetében a pszichés, érzelmi veszélyeztetettség merül fel a szülők között megromlott kapcsolat, illetve az apa által tanúsított autokratikus stílus, személyiség miatt.

A Márk bölcsődéjéből érkező pedagógiai jellemzés azt tartalmazta, hogy a Márk születését követő hónapban Ákos már kezdeményezte a gyermek bölcsődei előjegyzésbe vételét. Az édesanya állásfoglalását nem ismerték. Az apa arra hivatkozott, hogy kislányuknak is jót tett a bölcsődei ellátás, így Márkra is jó hatással lesz. A bölcsődei beíratkozásnál és megbeszélésnél is csak Ákos jelent meg egyedül, Ildikó nélkül. A bölcsőde szakemberei azt tapasztalták, hogy a gyermekük ügyében leginkább az apa járt el, az anya szülői szerepéről jelentősen kevesebb információval rendelkeznek.

A jelzőrendszeri tagok szakmai tapasztalata szerint feltételezhető az apa általi túlzott kontroll az anya irányában, aminek köszönhetően szülői szerepét nem volt képes együttélésük alatt megfelelően gyakorolni. A szakmai vezető az alábbi mondatokkal jellemezte a családot: „A családi szerepek területén diszfunkció tapasztalható. Véleményem szerint az apa a hierarchia csúcsa, őt követi az apai nagymama, és az édesanya csak a harmadik a sorban. Feltételezhető, hogy az apa szeret mindent kontroll alatt tartani.” Az esetmenedzser a többszöri közös megbeszélésen közvetlenül megtapasztalhatta az apa elnyomó magatartását az anyával szemben, továbbá kizorító kommunikációját és folyamatos kontrolligényét. Ákos viselkedése nárcisztikus jegyeket hordoz, mert mások cselekedeteit igyekszik irányítani és kontroll alatt tartani (Bánki, 2018).

A gondozónő családlátogatást tett, de az édesanyával nem volt lehetősége beszélni. Az édesapa ragaszkodott hozzá, hogy a családlátogatásra addig kerüljön sor, amíg szabadságon van és jelen tud lenni. A szakmai összegzésbe a gondozónő belefoglalta, hogy Ákos a családlátogatás alatt igyekezett irányítani a beszélgetést. Ildikóról kevés szó esett, és az anya-gyermek kapcsolatról sem tudtak beszélni. A jelzőrendszeri tagok szerint Ildikó szóba kerülése esetén Ákos végig negatív jellemzőkkel illette őt.

A segítő szakemberek által meghatározott feladatok

A segítő szakemberek feladatokat fogalmaztak meg a szülők számára, a gyermekek érdekének érvényesülése érdekében. A feladatokat az esetmenedzser és a családsegítő fogalmazták meg a gondozási-nevelési tervben. A szülőket arra kérték, hogy konfliktusmentes kommunikációt alakítsanak ki egymással a gyermekek egészséges fejlődése

érdekében. Ildikónak gyakorolnia kell a szülői szerepét a gyermeknevelés terén, következetesnek és határozottnak kell lennie.

Az édesanya a különköltözés időszaka alatt jött rá arra, hogy Ákos folyamatos bántalmazásának esett áldozatul, ezáltal a szakemberek közvetett tanácsára Ildikó – mentális egészsége megőrzése érdekében – pszichológiai tanácsadáson vett részt.

Amíg Ildikó és Ákos külön lakóhelyen tartózkodtak, feladatukként tűzték ki, hogy biztosítsák a gyermekek és egymás számára is a kapcsolattartás lehetőségét. Boglárkának az édesanyjával, Márknak pedig édesapjával kell kapcsolatot tartania, hiszen mindkét szülő jelenléte fontos a gyermekek egészséges fejlődése érdekében.

A gondozási-nevelési terv továbbá tartalmazta azt is, hogy Ákos a gyermeknevelés tekintetében legyen kompromisszumkész, és feladata, hogy hallgassa meg a másik felet, és engedje meg Ildikó számára a szülői szerepének érvényesítését. Ildikó és Ákos rendszeresen vitatkoznak a gyermekek jelenlétében, ezért fontos, hogy a továbbiakban semmilyen körülmények között ne veszekedjenek előttük. Problémáikat rövid úton rendezzék egymással, felhasználva a kompromisszumképességüket. A gondozási-nevelési tervben meghatározott feladatokat és azok megvalósításának módszereit szóban is megbeszélték. Esetkonferenciát a gyermekek veszélyeztetettségének kivizsgálása kapcsán nem tartottak. Ennek okaként nevezhető meg, hogy a szülők jelenlegi kapcsolati problémáik miatt alkalmatlanok ezen eszköz maximális kihasználására, így nincs esély az eredményes végkimenetelre.

A szülők percepciója a családon belüli kapcsolatokról

A szülők szerint Boglárka okos, segítőkész és rendes, azonban gyakran akaratos. Márk viszont kedves, barátságos, és könnyen teremt kapcsolatot az emberekkel. Ákos és Ildikó is észrevették, hogy gyermekeik sokkal érzékenyebbek, amióta szüleik kapcsolata megromlott. A gyermekek gyakran elsírják magukat, és zárkózottabbá váltak.

A gyermekek esetenként olyan viselkedést produkálnak, mely korábban nem volt jellemző. Ildikó érzékeli, hogy kislánya akaratos és gyakran agresszív vele. Egy esetleges konfliktus esetén felemeli hangját az édesanyjával szemben. Ákos szerint Ildikó gyakran konfliktusba kerül Boglárkával, de ezért egyedül Ildikót hibáztatja. Ildikó azt érzi, lányuk sokkal közelebb áll apjához, és ahogy növekszik egyre agresszívabbá válik az anyával szemben. A gyermekek viselkedése változik, amikor bántalmazó légkörben növekednek fel. A gyermekek egy része hajlamosabb a visszahúzóódásra, míg a többiek agresszióhoz folyamodnak (*Herman, 2004*).

Ákos úgy gondolja, hogy Ildikó gyakran nagyon agresszív, azonban újabban vita esetén elcsendesedik, és a szőnyeg alá söpri a problémákat. Ákos azt állította, hogy konfliktus esetén azonnal megbeszelné a dolgokat, de Ildikó elvonul. Ákos szerint a konfliktusokat szépen és nyugodtan is megbeszélhetnék, de az anya erre nem volt hajlandó. A téma megvitatása közben Ákostól az alábbi mondat hangzott el: „Mindig

igazam van mindenben, erre majd Ildikó is rájön egyszer”. A bántalmazás egyik típusaként említhető a szimbolikus bántalmazás, amely magában foglalja a nemek közötti egyenlőtlenséget és a női alárendeltséget. Az Ákos által kijelentett mondatban megjelent a macsoizmus jelensége, amely túlzott férfiközpontúságot jelent (*Polgár, Domingo és Berkics, 2021*).

A szülők véleménye egyezik abban, hogy Boglárka erősebben kötődik édesapjához. Ildikó ezt annak tudja be, hogy Ákos mindent megvesz lányának, vagyis pénzzel vásárolja meg a szeretetet. Ildikó sosem sajnálta pénzét a gyermekekre, azonban fontosnak tartja azt, hogy ne halmozzák el őket folyamatosan ajándékokkal. Ákos ezt nem így látja, és a külön töltött idő alatt is rendszeresen “megvásárolta” a gyermekeket. Márk bölcsődéjének gondozónője is alátámasztotta Ildikó állítását. A gondozónő a családlátogatás során észlelte, hogy Ákos számára rendkívül fontos, hogy tudomást szerezzenek a tárgyi feltételekről, amelyeket a gyermekek fejlődéséhez biztosított/biztosít.

Az apa úgy gondolja, hogy Márk is, Boglárkához hasonlóan, erősebben kötődik hozzá, de Ildikó szerint egyformán ragaszkodik mindkét szülőhöz. Ákos Boglárkát védi minden esetben, még akkor is, ha ok nélkül pimaszkodik édesanyjával. Kutatások bizonyítják, hogy az erőszak újratermeli önmagát. A gyerekek, akik a bántalmazás tanúi, maguk is követhetik az erőszakos viselkedésmintákat. A gyerek azt látja, hogy az erőszak elfogadható. A gyermekek számára azt közvetíti a bántalmazó, hogy megengedett így bánni az anyával. A lánygyermek megtanulja, hogy a párkapcsolati konfliktusokban a nőnek semmi esélye az önérvényesítésre. A gyerekek azt tapasztalják, hogy a kapcsolatok nem a kölcsönös tiszteleten alapulnak. Azonosulnak az apjuk viselkedésével, és akár ők is az anya ellen fordulnak (*Herman, 2006*).

Ákos úgy viselkedik gyermekeikkel, mintha a barátjuk lenne. Ildikó próbálja fegyelmezni őket. A gyermekek ezáltal azt gondolják, hogy édesanyjuk képtelen elengedni magát, illetve számára csak a szabályok és a rend a fontos. Ákos arra biztatja Ildikót, hogy vegye fel a rossz zsaru szerepét. A gyerekek felnéznek Ákosra, mert ő nem szab ki büntetést, nem szigorú, és felrúgja a szabályokat (*Herman, 2006*).

Ildikó alkalomadtán megkéri Ákost, hogy a gyerekek makacskodása esetén lépjen közbe. Ildikó szereti a rendet, és ezt gyermekeitől is elvárja. Ildikó többször is kísérletet tett a szabályok kialakítására, de sikertelenül. Ákost kérte meg, hogy beszéljen a gyerekekkel, és közösen találjanak megoldást. Ákos ezt a mondatot szegezte a gyermekeknek: „Ha nem pakoljátok el a játékokat, akkor megverem anyát!” Az apa ezáltal a gyerekeket is fenyegette, mivel a számukra fontos, szeretett személyt bántaná, ha nem fogadnak szót. A gyerekek általában szemtanúi a bántalmazásnak – például ha valaki bántja a gyerek által szeretett személyt –, amelyet a gyermek érzelmi bántalmazásának kategóriájába sorolunk (*Sződy, 2017*).

Konzultáció a szülőkkel

Két konzultáción vettem részt a Család- és Gyermekjóléti Központban, az első Ákos-sal, a második Ildikóval történt. A két konzultációra egy hét különbséggel került sor. Szeretném ismertetni a beszélgetéseken szerzett saját tapasztalataimat, mert ezáltal a szülők kapcsolatának sajátosságaiba részletes betekintést tudok nyújtani. A szülőkkel történő beszélgetések akkor történtek, amikor Ildikó legalább 4 hónapja visszaköltözött Ákoshoz.

A fentebb említett szakemberek által definiált problémák között megjelenítettem azt is, hogy Ákos igyekszik irányítani a beszélgetéseket. A konzultáció során én is észleltem ezt. Az esetmenedzser nemigen tudott kérdéseket feltenni Ákosnak, mert ő magától tér át a következő témákra. A konzultáció során Ákos egyszer sem csendesedett el, és nem igazán volt olyan pillanat, amikor két levegővétele között egy gyors kérdést tehetett volna fel neki az esetmenedzser. Végig irányítani próbálja a beszélgetést, még akkor is, amikor az esetmenedzser kérdései másra vonatkoznak.

Az esetmenedzser a legutóbbi konzultáció óta eltelt időszakról kérdezte a szülőket. Az apa említést tett arról, hogy a héten szülői értekezletre került sor Boglárka osztályában. Elmesélte, hogy buszvezetés közben csatlakozott be az online értekezletre, mivel nem tudott időben hazaérni. Az apa nem tudta, Ildikó jelen volt-e, mert a nevét nem látta. Az esetmenedzser azt kérdezte, hogy az értekezlet előtt és után sem beszéltek-e erről. Ákos nem tudja, hogy Ildikó tisztában van-e az értekezleten elhangzottakkal, de kiemelte, hogy az osztályfőnök az értekezlet időpontját a közös online csoportban is feltüntette, így bárki becsatlakozhat, akit érdekel. Ákos úgy vélte, ha Ildikó nem csatlakozott be, akkor valószínűleg nem is érdekelte az értekezlet. Az esetmenedzser részletesen kifejtette azt, hogy mennyire fontos a gyermekek érdekében a szülők kommunikációja. A gyermekek érdekében a szülők kiemelten fontos feladata a kommunikáció, és döntés esetén a közös megállapodás.

Az apa büszkén mesélt a gyermekei teljesítményeiről. Boglárka ügyesen zongorázik, és már egy év zongoratanulás után négykezeszt fog játszani. Mesélt arról is, hogy kislánya nagyon okos, az iskolában jó jegyeket szerez, és kézilabdázik is. Márkról azt mesélte, hogy hároméves korára széleskörű lexikális tudással rendelkezik. Az összes dinoszauruszt név szerint ismeri, és kijavítja Ákost, amikor összekeveri őket. Nagyon büszkén beszélt gyermekeiről, és a beszélgetés során igyekezett minél többször erre terelni a szót. Ákos végig úgy beszélt, hogy csak a sajátjaiként említette a gyerekeket. Egyszer sem fogalmazott úgy, hogy Boglárka és Márk mindkét szülője lenne. Ákos kiemelte a gyermekei sikerét, de mindig hozzátette, hogy ő foglalkozott velük és tanította őket erre.

Ákos irányítani próbálja a gyerekeket, nem pedig támogatja fejlődésüket. Kijelöli a szerinte jó irányt, mint például Boglárkának a zongorázást. Ákos gyerekkorában zongorázott, így ezt az utat szánja lányának is. Az apa a gyerekeket a saját részének tekinti.

A gyerekeket olyanná formálja, ami neki tetszik és ami szerinte jó. Olyan gyerekeket akar nevelni, akik hozzá alkalmazkodnak, és akik segítik őt jó fényben feltüntetni. Ezek a szülők önmagukat kiemelkedőnek akarják érezni, és mivel az ő gyermekeiről van szó, így nekik is tehetségesnek kell lenniük (Bánki, 2018).

Szóba kerültek a családot támogató külső személyek is, akikről mindkét szülő kifejtette a véleményét. Az édesapa és szülei jó viszonyban vannak, az apa sokat ad szülei véleményére. Ez a tény zavarja Ildikót, mert azt érzi, hogy férjének szülei túl nagy befolyással vannak a család életére. Ildikó jelenleg munkanélküli, így sok ideje lenne foglalkozni a gyermekekkel. Mégis mindennap Ákos viszi az bölcsődébe/óvodába a gyermekeket, és délután is ő megy értük. Ildikó többször próbált már beszélni erről Ákossal, de férje úgy gondolja, jobb, ha ő intézi ezt. Ákos délután a gyermekeket a nagyszülőkhöz viszi, amíg Ildikó egyedül tartózkodik otthon. Ennek ellenére Ákos sokszor említi, hogy Ildikó sosem tanul a gyermekekkel, szinte nem is beszélget velük. Tipikusnak mondható bántalmazó magatartás, hogy Ákos olyanért hibáztatja feleségét, amire annak nincs ráhatása.

A szülők közötti konfliktus esetén Ákos rögtön a nagyszülőknek telefonál, akik egyből elviszik a gyermekeket a nagyszülői házba. Utólag a problémát sosem beszéljük meg, de a nagyszülők és Ákos azt éreztetik Ildikóval, hogy ő tehet a problémákról. Ez egy büntudatkeltő felelősségelhárítás, amellyel Ákos Ildikót okolja a családban előforduló bármilyen problémaért (Bonino és Szil, 2006).

Ákos örül annak, hogy szüleivel jó viszonyt ápol. Szerinte szülei nem befolyásolják túlságosan családjuk életét, ha némileg mégis, akkor is csak pozitív értelemben. Ildikót nem kedvelik a nagyszülők, ezért ritkán találkoznak vele. Ákos véleménye szerint Ildikó családjá az, aki rossz hatással van családjukra. Legújabban egyáltalán nem kommunikálnak Ildikó rokonságával, amit Ákos magatartása eredményezett. A narcisztikus személyek biztonságérzete akkor erősödik, amikor a párjuk felett teljes kontrollt gyakorolnak. Ákos törekszik arra, hogy feleségét leválassa a korábbi társas hálóról, eltávolítja őt azoktól a személyektől, akik támogatást nyújthatnának neki (Bánki, 2018).

Ildikó negálása akár az egészségügyi problémáinak lealacsonyításában is megjelenik. Ildikónak tromبózis alakult ki a második terhessége alatt. Korábban egy bevásárlóközpontban dolgozott, állómunkát végzett. Lábaiban folytonos fájdalmat érzett, gyakran rosszul volt és szédült, aminek következtében otthagyta munkahelyét. Ákos cinikusan említette, hogy Ildikó nem akar dolgozni. Ehhez hozzáfűzte, hogy: „Ildikó állítólagosan beteg”. Az esetmenedzser megkérdezte, hogy Ákos mire érti azt, hogy Ildikónak csak állítólagos betegsége van? Ákos azt felelte, hogy Ildikó inkább csak kerüli a munkát. Ákos ezzel a gondoskodás kölcsönösségét hárítja. Az apa nem viszonozza a gondoskodást és ignorálja felesége betegségét. Alulértékeli Ildikó tüneteit, és tagadja, hogy felesége segítségre szorul. Ildikó ettől még inkább magára hagyottnak érzi magát, ez pedig még jobban aláássa életerejét (Bonino és Szil, 2006).

Ákostól az alábbi mondat hangzott el, miközben feleségét jellemezte: „Ildikó úgy viselkedik teljesen, mint egy gyerek, és gyakran egy szintre ereszkedik le a 3 éves Márkhoz. De gyakran még Márk is komolyabb tőle.” Sokszor érezhető az, hogy Ildikót gyermekként

kezeli, azonban gyakran ki is jelenti, hogy felesége nem felnőttként viselkedik. Ildikó alá támasztotta, hogy Ákos gyakran úgy kommunikál vele, mintha gyermek lenne. A férfi a szülői szerepből kommunikál feleségével, akinek gyermeki énjét célozza meg. Ákos ezzel hatalmat gyakorol, és Ildikót belekényszeríti a gyermekszerepbe. A szülők közötti egyensúly elbillent, mert nem felnőtt-felnőtt kapcsolat áll fenn közöttük (Berne, 1984).

A férj szerint Ildikó egy átlagos napja jelenleg úgy zajlik, hogy felkel, otthon pihen, és délután vásárolni megy a barátnőivel. Ákos szerint Ildikó nem végzi el az alapvető házimunkát sem. Az anya ennek ellenkezőjét állítja, amit Ákos állandóan megcáfol. Ákos azt állítja, hogy a ház körüli teendőket teljes mértékben ő végzi el. Ákos elhallgatja és tagadja Ildikó ház körüli tevékenységeit, és negálja minden pozitív tulajdonságát (Bonino és Szil, 2006). Ezáltal az édesanya elveszti motivációját, és értéktelennek érzi magát. Ákos viselkedése nárcisztikus jegyeket tükröz, mivel mások eredményeit igyekszik kisebbiteni, a magáét pedig felnagyítja (Bánki, 2018).

Ildikó családjának kiszorítása után a barátnői következtek. Ákost kifejezetten zavarja, ha Ildikó találkozik a barátnőivel. Ildikóra jó hatással vannak barátnői, és arra buzdítják őt, hogy legyen határozottabb és álljon ki igazáért. A lelki abúzus egyik típusának célja az áldozat izolálása. Az áldozat magányossá válik, és elszigetelődik a barátoktól, családtagoktól és bármiféle közösségtől. Az áldozatnak ezáltal nem lesz lehetősége, hogy megkérdezze ismerőseitől, hogy vajon normális-e, amit a férje tesz? Realitásérzékét elveszti, mert nem kap visszajelzést másoktól (Morvai, 1998).

Ákos kontrolligénye kiterjed az Ildikóval kettesben töltött idejére is. Ildikó elmesélte, hogy a gyermekekkel minden este együtt alszanak. Márk és Boglárka is rendelkezik saját szobával, azonban sosem használják. Ákos szereti, ha esténként velük maradnak gyermekeik, és úgy véli, hogy ez Márkra és Boglárkára is jó hatással van. Ildikó ennek az ellenkezőjét gondolja, mert szerinte így Ákossal nem tudnak egy párként működni, és szükségük lenne a kettesben töltött időre is. Ákos beszédéből kivehető az, hogy nem egy párként tekint magára és Ildikóra, ezért esélyes, hogy a gyermekeket azért akarja folyamatosan maguk mellett tudni, hogy akadályozza a kettesben töltött időt. A konzultáció során felmerülő szexualitás témáját mindkét fél kerülni próbálta. Nem derült ki, hogy van-e közöttük bármilyen szexuális kapcsolat, vagy van-e egyáltalán igényük a szexualitásra. Mindkét szülő elzárkózott a témától, ezért az esetmenedzser nem kapott érdemi válaszokat a kérdéseire.

Ildikó már többször beszélt erről Ákossal, és ennek ellenére sem történik változás. Ákos azzal indokolta, hogy Márk szobájában nincs megfelelő ágy. A szülők már régen eltervezték a közeljövőben beszerzendő ágy típusát. Az idő múlásával nem történt meg az ágy vásárlása, ezért Ildikó elhatározta, hogy első lépésként ágyat vesz a gyerek-szobába, amelyet önállóan szerel össze. Ákos az ágy láttán ideges lett, és konfliktusba került feleségével. Egyrészt kifogásolta az ágy típusát, és még ideiglenes megoldásként sem fogadta el, másrészt ő már eldöntötte, hogy a gyerekek továbbra is velük fognak aludni. Ákos idegességében egyedül ment sétálni, ahelyett, hogy kompromisszumot kötöttek volna. A problémát utólag sem beszélték meg.

Érdekes volt számomra, hogy Ildikóval és Ákossal külön konzultációra került sor, ahol egyedül jelentek meg. Egy hét különbséggel történt a konzultáció, de közben azt éreztem, mintha ugyanazokat a témákat, még hozzá megegyező sorrendben, beszéltek volna meg az esetmenedzserrel. A konzultáció mintha egy előre megírt forgatókönyv szerint történt volna. Az Ildikóval történő beszélgetés során arra gondoltam, hogy Ákos megbeszélte Ildikóval, hogy miről mesélhet az esetmenedzsernek.

Többnyire negatívan jellemezték egymást és a kapcsolatot, de néhány alátámasztott példával később mindkét szülő cáfolni próbálta az addig elhangzott negatívumokat. Igyekeztek hangsúlyozni, hogy a nehézségek ellenére a családban nincs diszfunkció. Próbálták a jól működő család képét fenntartani, annak érdekében, hogy a védelembé vételi eljárás megszűnjön. Ákoshoz hasonlóan Ildikó is a védelembé vétel megszüntetését támogatta. Mindketten úgy vélik, hogy egy jól működő családjuk van, így nincs szükségük szakemberek segítségére és hatósági beavatkozásra.

Ildikóval és Ákossal még nem zárult le a segítő kapcsolat. A segítő szakemberek által meghatározott feladatokat nem teljesítették. Ildikó igyekszik következetes szülői magatartását képviselni, de még határozatlan, és változatlanul Ákos elnyomó viselkedése érvényesül. Továbbra is az apa jár el a gyermekei ügyeiben, egyedül dönt mindenben, felelőségét kihagyja a döntésekből. A szülők nem kommunikálnak, ami érinti a gyermeknevelést is. A szülők ennek következtében akadályozzák a gyermekek egészséges fejlődését. Az esetmenedzser mindkét szülőt tájékoztatta arról, hogy a védelembé vételt indokoltan tartja, és a felülvizsgálat keretében a védelembé vétel megszüntetésére még nem kerül sor.

Összegzés

Az esettanulmányban megjelenő eset elemzésével sikerült rávilágítanom a bántalmazás több szakirodalommal is alátámasztható, romboló jellemzőjére, amely női alárendeltséghez vezetett, és akadályozta a gyermekek egészséges fejlődését.

Az apa verbálisan, fizikailag és érzelmileg bántalmazta az édesanyát ami közvetetten a gyermekeiket is érintette. A bántalmazott, ha észleli is az erőszakot, vonakodik a rendőrséghez fordulni, mert nem kapna megfelelő segítséget. Az édesanya kísérletet tett arra, hogy kilépjen a kapcsolatból, és a külön töltött idő alatt önbecsülése erősödött, magabiztossá vált. A kapcsolat megszakítása után tudatosult benne, hogy folyamatosan lelki bántalmazás áldozata volt. Az édesanya a gyermekek érdekében döntött a visszaköltözés mellett. A párkapcsolati erőszak aláásta az anya önbizalmát, gátolja szülői szerepének érvényesítését. Az apa elszigetelte felelőségét, lerombolta kapcsolatait, és kontroll alatt tartotta a történéseket és az érintett személyeket. A bántalmazó környezet negatívan befolyásolja a gyerekek fejlődését is, aminek következtében akár agresszió is tapasztalható a gyerekek viselkedésében, vagy ellenkezőleg, inkább visszahúzódnak kényszerülnek. A bántalmazás óta diszfunkció jelentkezett a családban.

Megjelenik viszonyukban a női alárendeltség is, Ildikó nem pusztán emberként, hanem mint nő is alárendelt szerepet játszik. A szülők közötti egyenlőség mércéje elbillent az apa irányába. Ákos nárcisztikus jegyeinek egyike, hogy ignorálja felesége törekvéseit és eredményeit. Az áldozat negálása akár az egészségügyi problémáinak lealacsonyításában is megjelent. A kommunikáció megszűnt a szülők között, és állandó feszültséggel jellemezhető a kapcsolatuk.

Szakmai szempontból fontosnak tartom bemutatni az esetet, mert a szakemberek igyekezete és tevékenysége ellenére az eset sajátosságai ellehetetlenítik a kezdeményezéseket és a hatékony segítségnyújtást. Ennek oka a ma használatos esetkezelési eszközrendszer, amely nem alkalmas az ilyen problémák eredményes és időben történő kezelésére. Társadalmi szempontból pedig azért fontos, mert a felnövekvő gyerekek ezt a szocializációs mintát követhetik, illetve a bántalmazó légkörben önmaguk is károsodást szenvedhetnek el.

Irodalom

- Bánki György (2018): *A legnagyobb könyv a nárcizmusról*. Ab Ovo Kiadó, Budapest.
- Berne, Eric (1984): *Emberi játszmák*. Gondolat Kiadó, Budapest.
- Bonino, Louis és Szil Péter (2006): *Hétköznapi hímsovinizmus*. Habeas Corpus Munkacsoport, Budapest.
- Herman Judit (2004, szerk.): *Szavakkal verve*. Háttér Kiadó, Budapest.
- Herman Judit (2006, szerk.): *Miért marad???* Háttér Kiadó, Budapest.
- Herman Judit (2019): *Trauma és gyógyulás Az erőszak hatása a családon belüli bántalmazástól a politikai terrorig*. Háttér Kiadó, Budapest.
- Morvai Krisztina (1998): *Terror a családban. A feleségbántalmazás és a jog*. Kossuth Kiadó, Budapest.
- Polgár Petra Ibolya, Lilón, Domingo Antonio dr. habil és Berkics Erika dr. (2021): *Nőnek lenni a XXI. században*. In: Hamerli Petra, Varga Tímea és Rab Virág (szerk.): *XIV. Nemzetközi és XXI. Országos Grastyán Konferencia előadásai*. PTE Grastyán Endre Szakkollégium, Pécs. 115-133.
- Szil Péter (2005): *Miért bántalmazhat?* Habeas Corpus Munkacsoport, Budapest.
- Sződy Judit (2017): *Bántalmazott gyerekek*. *Új Köznevelés*, 73. 10. sz. 4-5.
- Tóth Olga (2012): *Mi hány méter? A párkapcsolati erőszak méréséről*. *Társadalomtudományi Szemle*, 2. 1. sz. 37-46.
- Tóth Olga (2018): *A nők elleni párkapcsolati erőszak Magyarországon*. *Társadalomtudományi Szemle*, 8. 4. sz. 1-28.
- Varga Attila (2006): *Diákok környezeti attitűdjei*. *Iskolakultúra*, 16. 9. sz. 58-64.
- Visontai-Szabó Katalin (2014): *A családon belüli erőszak pszichológiai és jogi kérdései*. *Acta Juridica et Politica*, 4. 1. sz. 237-275.